

Lipták Béla

A MEFESZ MEGALAKULÁSA ÉS A 16 PONT

(1956 – Te Testamen of Revolution – részlet)

Attilával fölmentünk a Műegyetem nagy előadótermének, az aulának karzatára. Díszes, márványborítású falai mentén az egyetem egykori rektorainak mellszobrai sorakoztak. Egyikük, Sztoczek rektor szobra két hét múlva majd életmentő szerepet fog játszani, de most nem tűnt ki a többi között. Legtöbbjükről semmit sem tudtam, csak nevük nyomán próbáltam származásukra következtetni.

Mikor Attila észrevette érdeklődésemet, megjegyezte: „Tudtad, hogy sokan közülük zsidók voltak?” Kisvártatva hozzátette: „Akárcsak Rákosiék meg az ávósok”

– „Tehetséges nép” – mondtam – „Ironikus, nem?”

Lehattunk vagy kétezren a teremben, de egyikünk sem igazán figyelt oda, hogy mi történik a pódiumon. Csak a jelenlevők egymásközti beszélgetéseinek monoton duruzsolása hatotta át a termet, a szokásos, szabványos kommunista szónoklatok foszlányai egyszerűen elszálltak a fülünk mellett. Mindig ez ment az ilyen gyűléseken: ők beszéltek, mi pedig nem figyeltünk oda.

Alattunk, a földszinten, a pódiumon a két rektor, Gillemot László és Cholnoky Tibor¹ ült a mikrofonnál. Mellettük néhány professzor, az egyetemi párttitkár és pártfunkcionáriusok, valamint a DISZ helyi vezetősége. Egyforma kék zakójukban, fehér ingükben és vörös nyakkendőjükben valami különös pingvin vagy papagáj látszatát keltették.

¹ Cholnokyt a forradalom után Gillemot Lászlóval, az egyetem mások rektorával együtt elbocsájtották.

A gyűlést maga a DISZ hívta össze abból a célból, hogy az akkor már érzékelhető politikai erjedést meglovagolják s a reformokat követelő diákság élére állva a helyzetet kézben tartásuk s megakadályozásuk egy független diákszervezet megalakítását. Mióta megalakult Szegeden a MEFESZ, a DISZ egyszerre elkezdett törődni a tagságot foglalkoztató gondokkal. Hirtelen fontos lett nekik a kedvezményes utazási bérletek és olcsóbb tankönyvek ügye, a koszt és a diákszállások minősége. Mi nem szoltunk hozzá, hagytuk őket beszélni. Hitelük már régen nem volt előttünk.

Amíg lenn folytak a szónoklatok, én szorgalmasan fényesítettem „arany” gyűrűmet, amit 36 forintért vettem, melynek családfájában nem csekély réz beütés lehetett, mert helyenként szép zöld patina borította. Megnyálazott zsebkendőmmel éppen kezdeti sikereimet értem el, amikor Attila oldalba bökött és lemutatott a pódiumra, ahol tülekedés látszott a mikrofon közelében. Hirtelen csend lett, mindenki dermedten figyelte a szokatlan fejleményt. Egyszerre egy hangot hallottunk: „Szegedről jöttem, beszélni akarok!”

Hihetetlen! Ilyen még nem volt! A levegőben szinte pattanásig feszült a légkör. Nem tudtuk, ki beszélt, de láttuk, amint a DISZ pingvinek egy vékony fiút² próbálnak eltuszkolni a mikrofon közeléből. Diáknak látszott, s egyre beszélt, gesztikulált, de nem hallottuk, mit mond, mert a kézkakós DISZ-esek elsodorták a terem szélére.

Közben Orbánné, a párttitkár ragadta magához a mikrofont és dorgálni kezdte a közönséget: „A maguk feladata tanulni!” majd majdnem kiabálva folytatta: „Nem kérünk a szegedi MEFESZ-ből! Nincs szükségünk újabb szegedi gondolatra!” Fogalmam sem volt, mi a baja Szegeddel, a szegedi gondolatról

² A vékony fiú a szegedi MEFESZ egyik főszervezője, Kiss Tamás volt. Később letartóztatták és a váci börtönben és a Gyűjtőben raboskodott, Tümos volt a beceneve. Kiszabadulása után jogász lett, volt alpolgármester, kormányfőtanácsos. Ma ő az Ötvenhatos Emlékbizottság egyik vezetője és a Politikai Foglyok Országos Szövetségének (POFOSZ) az alelnöke.

azt sem tudtam, eszik-e vagy isszák. De nagyon imponált ez a bátor szegedi gyerek.

Nem fért a fejembe, amit ez a diák csinált. Mit akar? Megbolondult? Nem tudja, hogy ezért kicsaphatják az egyetemről, de akár börtönbe is kerülhet? Legjobb esetben egy alapos verést biztosan kiosztanak neki az ávón. Pedig tudhatná, hogy nekünk nincs beleszólási jogunk semmibe, a mikrofon pedig azoknak van fenntartva, akiket az elvtársak beszélni engednek. Még a DISZ-pingvinek is csak azt mondhatják el, amit már előzőleg egyeztettek a felsőbb pártirányítással. De még kijelölt szónokok is csak a meghatározott sorrendben beszélhetnek.

Attila megjegyzése saját gondolataimat visszhangozta: „Te érted, mi történik ott lent?”

Időközben bevonultak a terembe a katonai tanszék vezetői, s helyet foglaltak a pódiumon. Az egyetemen csak nekik volt fegyverük, amit állandóan viseltek. Halálos csönd támadt, mindenki a pódiumot nézte. A szegedi diák tovább próbálkozott az őt visszatartók gyűrűjéből szónoki emelvény közelébe kerülni. Egyszer csak a hallgatóság soraiból bekiáltott valaki: „Hagyják beszélni!”

Meghűlt a vér az ereimben. Ilyenre nem volt példa, mióta a Vörös Hadsereg „felszabadította” Magyarországot. A mérész hang egy magas termetű, szőke ötödéves építészhallgatóé, Danner Jancsié³ volt. Jancsi fülei vörösek voltak, szája remegett, de nem hátrált – elszántan nézett szembe az őt rémülten figyelő kétezer diákkal.

„Elment az esze” – gondoltam.

Közben egy másfajta, méltatlankodó moraj futott végig a termen és akkor, néhány sorral előttünk egyik évfolyamtársam,

³ Danner János (1929-1956) szegedi születésű műegyetemi hallgató, forradalmár, az egyetemi nemzetőrség tagja. 1956. októberében ÁVH-s orvlövészek ölték meg. Halálának körülményeit Lipták Béla írja le: <http://hungaria.org/1956/index.php?projectid=2&menuid=33#54> Szegeden a Tisza Lajos krt. 12. számú házon, szülőházán tábla őrzi az emléket.

Zsindely Laci⁴ bátortalanul tapsolni kezdett.

Mintha lavina indult volna meg. Először négyen-öten, majd tízesével, százásával ugrottak fel és csatlakoztak a futótűzként terjedő tapsviharhoz. A fülsiketítő zajban inkább leolvastam mint hallottam Attila szájából: „Tapsolj, vagy soha többé nem állok szóba veled!”

Hihetetlen látvány volt. A székeiből felemelkedő közönség ovációjára az emelvényen helyet foglaló párteberek zavartan, tanácstalanul és tehetetlenül reagáltak. Még sohasem láttam őket ilyen elbizonytalanadottnak. A hátamon végigfutott a hideg az izgalomtól miközben megszállottan tapsoltam. Az agyamban vadul kergetőztek a gondolatok: lehetséges mindez, vagy csak képzelődöm? Tényleg képesek vagyunk nyíltan ellentmondani azoknak, akik eddig mindig dirigáltak nekünk? Mégis számítunk mi is, lehet fontos az, amit mi gondolunk? Lehet, hogy ezentúl szabadon beszélhetünk? Lehet, hogy ezekkel a gondolatokkal nem vagyok egyedül?

Felborult a rend, totális káosz uralkodott a teremben. A párttitkárnő a telefonhoz rohant. A pingvinek halálsápadtan, magukba roskadtan ültek. A katonai tanszék tisztjei pisztolyaikon tartották kezüket, a DISZ titkár pedig ordította a mikrofonba. A hangzavarban egyszer csak újra hallottuk a korábbi hangot, ezúttal határozottabban és hangosabban: „A szegedi MEFESZ küldötte vagyok! Engedjenek szóhoz!”

Úgy éreztem magam, mint akit hipnotizáltak. Felálltam és elindultam a hang irányába. Láttam, hogy Attila is ugyanúgy tesz. Valami belső indítatásból megindultak mások is tucatjával, a terem minden részéből a hang irányába. Volt valami felemelő s egyben riasztó is ebben a spontán megmozdulásban. Mentünk előre anélkül, hogy tudtuk volna, ki tart velünk. Mindannyian

⁴ Zsindely Lacival együtt érettségiztünk az Eötvösben. Nagyon szerettem vele lenni. Így amikor szakosítanunk kellett megkérdeztem, hogy „Te mire szakosítasz”, s mikor megtudtam, hogy hajómérnöknek, én is oda mentem, Így Laci felelős azért, hogy én hajómérnök lettem. A szabadságharc bukása után Laci is elmenekült, Svájcban telepedett meg, s mint a Swiss Air pilótája dolgozott.

a pódium felé tartottunk, ahol az elszánt, de ugyanakkor riadt pingvinek körülfogták a MEFESZ-es fiút. A kör egyre ritkult ahogy közeledtünk, s nyomultunk a mikrofon irányába. Mikor kinyúltam az egyik kövér pingvin felé, hogy eltoljam az útból, felcsúszott kabátujjam alól kivillant a karórám. „Szent ég, 3 óra 40 perc, lekésem a randevút, oda a mozielőadás!” De hirtelen megláttam a mikrofont, alig 5 méterre tőlünk. Teljes erővel nyomultunk előre. A DISZ ellenállás megtört, Danner Jancsi elkapta a mikrofont: „Felkérem a szegedi egyetem küldöttjét, hogy jöjjön a mikrofonhoz!”

Hatalmas ováció fogadta a bejelentést. Aztán láttam, ahogy a 190 centiméter magas Jancsi lehajol és átadja a mikrofont egy kistermetű sovány fiatalembernek, akit védőgyűrűként vettünk körül. Szemembe könny szökött, amikor határozott hangon elkezdte: „Diáktársak! Magyarok!”

Fényképezőgépek villantak, idegenek rohantak a telefonokhoz, filmesek reflektorai világították meg a termet. A szegedi nem törődött a sajtó tevékenységével, hanem beszélni kezdett: „Megint Lengyelország felől fúj a szabadság szele. A nálunk tanuló lengyel vendégdiákok támogatásunkat kérik. Az orosz csapatok körülfogták Varsót, de a lengyel csapatok körülfogták az oroszokat. Poznan is szabad, de be van kerítve. Lengyelország mutatja az utat és támogatásunkat kéri. Nem hagyjuk cserben őket! Mi, szegedi egyetemisták elhatároztuk, hogy követjük a lengyelek példáját és megalakítjuk a független szervezetünket, a MEFESZ-t. Csatlakozzatok ti is hozzánk, alakítsátok meg a saját MEFESZ szervezeteket.”

Ekkor belezavarodott a mondókájába, hangja elcsuklott. Lassan, dallam nélkül dűnnyögni kezdte a Himnuszt. Először bizonytalanul, majd fokozatosan, egyre erősebben és határozottabban átvette a teremben összegyűlt kétezer ember. Volt ebben valami dacos, a rendszernek ellentmondó gesztus. A Himnuszt, ha nem is merték hivatalosan betiltani, a kommunisták nem szívelték, s ritkán lehetett nyilvános alkalmakon elénekelni; valahogy összeegyeztethetetlennek tűnt az „Isten” szóval kezdődő

ima a kommunista állam gondolatával. Így főleg templomban, mise végén énekeltük.

Az aula hatalmas csillárja remegett és az ablakok rezegtek, ahogy teli torokból, könnyes szemmel, feszes vigyázzásban énekeltünk nemzeti imánkat. Mire a végéhez értünk, mintha valami csoda történt volna: mi, a korábban féltős, kiszolgáltatott emberek mintha ujjászülettünk volna. Már nem féltünk, s ennél-fogyva felszabadultunk.

Délután öt óra lehetett, mikor közfelkiáltással megszavaztuk a Műegyetem MEFESZ csoportjának megalakulását. A pártemberek és a DISZ-pingvinek még mindig a pódiumon voltak, de mienk volt a mikrofon. Most már mi döntöttük el, ki beszélhet, és nem tagadtuk meg senkitől a szót; a hallgatóság döntötte el, kit hallgat meg. Ha a diákok egyetértettek a szónokkal, megtapsolták, ha nem, kifütyülték.

Az első felszólalók a diákok gondjaira koncentráltak. Egyikük a nyugati nyelvek oktatását, másik a kötelező marxizmus-leninizmus oktatás eltörlését szorgalmazta. Közben egyre-másra érkeztek az egyetemek és üzemek küldöttei. Valami csoda folytán, amit máig nem értek, az egész városban híre ment, hogy nálunk valami rendkívüli történik. A felszólalások pedig egyre szenvedélyesebbé, a követelések pedig mind radikálisabbá váltak.

Az eufória teljesen hatalmába kerített. Kezdtem hinni, hogy én is számítok, hogy számít a véleményünk, s a jövőnk a saját kezünkbe került. Ezekben a percekben a tegnap még cinikus, passzív emberekből cselekvő, reménykedő hazafiak lettünk. Úgy éreztem, hogy életemnek van értelme, s minden erőmmel használni, szolgálni akartam az ügyet, mely honfitársaimat szabaddá, büszke és boldog polgárokká teszi.

Pillanatnyi eufóriámat hirtelen a kétség és félelem váltotta fel. A lelkesedés nem pótolhatja a tapasztalatot, s mi idáig nem voltunk döntéshozó szerephez szokva. Mi lesz, ha valami ostobaságot követünk el? Honnan tudjuk, mi volna a helyes út céljaink elérésére?

Mintegy válaszként saját kérdésemre, hallottam, amint a soron következő felszólaló bemutatkozik: „Szilágyi József vagyok”⁵. A felnőtt esti tagozat hallgatója volt, Nagy Imre köréhez tartozó reformkommunista. Feszült figyelemmel hallgattuk.

– „Amit csináltak, az nem törvényellenes! A Népköztársaság alkotmánya biztosítja a szólásszabadságot és a kormányhoz való felterjesztések benyújtásának jogát. Nem csak jogotok, kötelességek is, hogy kinyilvánítsátok gondjaitokat, a kormánynak pedig kötelessége, hogy azokra választ adjon.”

Szilágyi után Kuczka Péter költő vette át a mikrofont.

„Nem értek egyet a párttitkárokkal. Nem a tanulás a legfontosabb dolgok ma, annál fontosabb feladatokat van. Poznanban sztrájkolnak a dolgozók. Varsót tankok veszik körül. Ma ki kell mutatnotok szolidaritásotokat a lengyel dolgozókkal, akik mindannyiunkért küzdenek.”

Mialatt a beszédeket hallgattuk, lázasan jegyeztük füzetünkbe a követeléseket, amelyeket az összegyűlt diákság közfelkiáltással megszavazott. A jegyzetelők között volt Némethy Ede, Szabó Iván, Danner Jancsi, Nemcsik Bandi, Mécs Imi és még néhányan. A 48-as 12 pont mintájára próbáltuk összeállítani követeléseinket.

Hét óra lehetett, amikor egy félénk, dadogós diák lépett a mikrofonhoz. Zavartan, alig hallhatóan csak ennyit mondott: „M-m-mi lenne, ha k-k-kimennének az oroszok?”

A hatás leírhatatlan volt. Pillanatnyi halálos csönd után a tömeg egy emberként ugrott fel helyéről és egetverő, véget nem

⁵ Szilágyi József (1917–1958) egyetemi hallgató volt, aki még a második világháború előtt tagja lett a Kommunista Pártnak, majd a németek antifasiszta tevékenységért letartóztatták. A második világháború után csatlakozott Nagy Imre párton belüli, Sztálin-ellenes frakciójához, és ezért 1949-ben a párt megfosztotta tisztségétől. Kegyesztettségének éve alatt mérnöki diplomát szerzett. 1956-ban Nagy Imre miniszterelnökségi titkárságának lett a vezetője. A forradalom után letartóztatták, elkülönítették a Nagy-féle csoporttól, és 1958 májusában halálra ítélték. Kivégzésének ideje ismeretlen. Egyike volt annak a 289 embernek, akiket a forradalom után felakasztottak.

érő ovációval fogadta a kijelentést. Hihetetlen volt! Végre valaki ki mert mondani azt, amit mindnyájan gondoltunk, de senki- nek nem volt bátorsága hangosan kimondani. S ekkor, az üdvri- valgással vegyesen, de végül azt kiszorítva, egyre hangosabban, orkánszerűen harsogott a skandált jelszó: „Ruszkik haza! Rusz- kik haza!”

Már vagy egy órája ott álltam a mikrofonnál a többiekkel, akik a szegedi fiúnak utat vágtak a pódiumhoz. Tőlünk jobbra voltak a pártfunkcionáriusok és a DISZ-esek, valamint Cholnoky Tibor rektor, mögöttük a katonai tanszék tisztjei. Az ő arcukról is mély döbbenet és megrökönyödés tükröződött. Most a párttitkárnő lépett a mikrofonhoz és ominózus hangnemben fenyegette meg a résztvevőket. Kijelentette, hogy a gyűlés be van rekesztve, aki nem távozik, az illegális gyülekezésen vesz részt, aminek súlyos következményei lehetnek, beleértve az egyetemről való kitiltást. Ezzel fogta magát és kivonult a teremből, nyomában a DISZ- esekkel és a párteberekkel. A sajtó képviselői is velük mentek, kivéve egy vöröshajú fiatalembert, a Szabad Ifjúság munkatársát.

Legnagyobb meglepetésünkre a katonai tanszék tanárai élén parancsnokukkal, Marián Istvánnal a helyükön maradtak. Ugyancsak ottmaradt Cholnoky Tibor rektor és néhány profesz- szor. De talán a legmeglepőbb az volt, hogy a kicsapással való fenyegetőzés ellenére egyetlen diák sem hagyta el a termet.

Most új szónok lépett a mikrofonhoz. Azt javasolta, hogy menjünk a Rádióhoz és olvastassuk be a követeléseinket. Egyik tanársegédünk, Jankovich István felajánlotta, hogy kis olasz Topolino autójával átviszi a delegációt Pestre. Este 9 óra tájban el is mentek, de hamarosan vissza is érkeztek, eredménytelenül. Mint mondták, a Rádió illetékesei csak úgy lettek volna hajlan- dók a hírekben leközölni a pontjainkat, ha kihagyjuk a radikális követeléseket, tehát csak a Szovjetunió, Lengyelország, szabad választások, sajtószabadság vagy Nagy Imre említése nélkül. Mi- vel alkudozni nem akartak, így inkább visszajöttek.

Közben teherautószámra érkeztek a budapesti gyárak kül- döttségei és az aulában a szónoklatok hangvétele egyre radiká-

lisabb lett. Engem tíz óra körül már nagyon kínozott az éhség, s már a zsebeimben található kenyérmorzsákat majszolgattam. Ennek ellenére eszembe sem jutott volna otthagyni a gyűlést, amikor már valóságos forradalmi hangulat kezdett úrrá lenni a teremben.

A következő szónok azt ajánlotta, hogy vonuljunk testületileg a Rádióhoz. „A háromtagú delegációnkat elutasították, majd meglátjuk, mit szólnak egy háromezer tagú delegációhoz?”

Az ováció, ami ezt a felvetést fogadta, fölöslegessé tette a további vitát. Mindenki szedelődzködni kezdett, s a tömeg megindult kifelé, amikor a katonai tanszék tanárai, akikről eddig megfélekedtünk, megindultak a mikrofon felé. A mozgás leállt, s minden szem a tanszék vezetője, Marián István⁶ felé fordult.

Marián harmincöt év körüli, alacsony, sötéthajú ember volt. Természetesen párttag volt, ráadásul zsidó is, mint számos fontos beosztású ember azokban az időkben. Bár kommunista volt, nem a fanatikus, sztálinista fajtából való volt, inkább a Nagy Imre-féle reformkommunistákhoz tartozott. Erdélyi származása folytán olyan környezetben nőtt fel, ahol nem volt különbség zsidó és nemzsidó között, magyaroknak vallották magukat felekezetre való tekintet nélkül.

Amikor Marián István a mikrofonhoz lépett, nem tudtam, mire számíthatunk. Ahogy lejjebb állítottam a mikrofon állványt neki, magamban reménykedtem, hogy nem „elvtársak” megszólítással kezdi.

„Fiaim!” így kezdte. Bár a hallgatóság fele nő volt, mégis éreztük, hogy megfelelő megszólítást használt, az egyetlen megfelelőt. „A ti életek ugyanolyan értékes, mint az enyém. Én is ugyanolyan magyar vagyok mint ti, minden egyéb szempont másodlagos. De idősebb vagyok nálatok és jobban ismerem a rendszert. Nem engedhetlek az Ávó karmaiba éjnek idején. De holnap, fényes nappal, hivatalos engedéllyel fogunk felvonulni. Semmi törvényteleniséget nem fogunk elkövetni. S ha jól

⁶ Marián Istvánt a szabadságharcot követően hosszú börtönbüntetésre ítélték.

végezzük a dolgunkat, holnap velünk lesz az egész város. Én az első sorban megyek veletek.”

Végtelen megkönnyebbülést éreztem Marián szavait hallgatva. Erre volt szükségünk, egy tapasztalt ember józan tanácsaira, olyan valakire, akiben megbízhatunk. Ő egy olyan ember, akiben az ész és a bátorság párosul, akit nyugodtan követhetünk.

Tizenegy óra lehetett, amikor elhagytuk a pódiumot, bár a gyűlés tovább folyt. Megkértük Nemcsik Bandit, hogy juttassa el a követeléseinket Sándor Ivánhoz, a Jövő Mérnöke főszerkesztőjéhez. Iván vagány karakter volt, biztosak voltunk benne, hogy megtalálja a módját, hogy másnap reggelre kinyomtassa a listát. Utána rektorunkhoz, Cholnoky Tiborhoz fordultunk, hogy engedje meg, hogy az egyetem stencilgépén sokszorosíthassuk a 14 pontot. Ő az engedélyt megtagadta, nem mervén vállalni az ezzel járó felelősséget.

Tanácsstalanok voltunk. Reggelig feltétlenül sokszorosítani kell a másnapi tüntetést meghirdető röplapot és a tizennégy pontot, de hogyan? Akkoriban a stencil féltve őrzött eszköz volt, amit gondosan elzárva tartottak, nehogy illetéktelen kezekbe kerülve „ellenséges propaganda” terjesztésének eszközévé váljék. Az elvtársak vigyáztak rá, hogy csak az ő felügyeletük alatt lehessen bármilyen szöveget sokszorosítani.

Töprengésünknek egy fiatal, szőke kémia tanársegéd ötlete vetett véget. Mindenki Szőke Katinak hívta a hajszíne miatt, de valódi neve Nemes Kati volt. Azt eddig is tudtuk, hogy Kati szép, de most kiderült, hogy bátor is. „Én tudom, hol van a stencil, s ha felnyitjátok az ajtót, megmutatom, hogyan kell kezelni. Sokszor használtam házi feladatok és dolgozatok sokszorosítására.”

Két perc alatt feltörtük az ajtót. Szőke Kati, Némethy Ede, Danner Jancsi s még néhányan nekiláttunk a munkának.

Találtam a szobában egy telefont, s gyorsan felhívtam Ágnest. Féltestvére, Judit vette fel a kagylót. „Azt üzeni, hogy soha többé nem áll szóba veled! Soha, soha! Bezárkózott a szobájába és egész este csak sír. Hogy tehetted ilyet vele?”

Valamit motyogtam a gyűlésről, a mikrofon őrzéséről, a követelések nyomtatásáról. De saját szavaimat hallva tökéletes zagyvaságnak hangzott az egész. Borzasztóan röstelltem magam. Könnyörögtem Juditnak, hogy próbálja megértetni Ágnessel, hogy ez a gyűlés mennyire fontos volt, mindhiába.

Mikor befejeztem, Attila rám nézett: „Mi történt?”

– „Semmi, semmi.” válaszoltam alig hallhatóan.

Éjfél lett, mire elkészültünk a röplap és a 14 pont sokszorosításával. Visszamentem az aulába, ahol még tartott a gyűlés. Ott kiosztottam néhány példányt, a többit megtartottam. Megegyeztünk, hogy az éjszaka folyamán terjeszteni kezdjük a röplapot. Perr Gyszinak volt egy motorbiciklije, így ő menyasszonyával, Marikával – aki előző nap az atlétikai versenyen mint futó szerepelt – Csepelre mennek, rám pedig a gödöllői Agráregyetem jutott, ahova Péter bátyám járt. Reggel hétre vissza kellett mennem az egyetemre mint az ujonnan alakult MEFESZ gárda tagjának az egyetem bejáratainál őrszolgálatot teljesíteni. Alvásra nem sok idő maradt.

Éjjel egy órakor végre elhagytam az egyetemet. Éppen elértem a teljesen üres 49-es villamost, de a Rákóczi úton már nem járt a villamos. Futva folytattam utamat a Keleti pályaudvarig, ahol éppen csak sikerült felugranom a már mozgásban lévő vonatra. Kiizzadva ültem a fűtetlen kocsiban, s csak kedves kordbársony zakómnak köszönhettem, hogy nem fáztam meg.

Ahogy végigmentem a Kerepesi utcán, a falu összes kutyája hangos ugatással jelezte érkezésemet. Otthon Bukucs ugrándozott körülöttem, alig tudtam megnyugtatni. Október 23-a volt, keddi nap, éjjel két óra.

Megpróbáltam csöndben kinyitni a mindig csikorgó konyhajót. Memi a tűzhelyen hagyta a vacsorámat, amit sietve kezdtem enni egyenesen a lábasból. Közben mocorgást hallottam a szobából. Gyorsan tányért vettem elő és abból faltam tovább, kissé szalonképeőbb módon. Memi jelent meg hálóköntösben, aztán Aptyi, kopasz fején hálósapkájával. Idővel Péter és Andris is kijöttek a konyhába. Elmeséltem nekik a gyűlést és felolvastam a 14 pontot és a tüntetést meghirdető röplapot.

Ahogy ott álltam a konyha közepén, lelkesen magyarázva, hogy mi mindent követelünk, családom tagjai hitetlenkedve néztek rám. Memi arcáról lerítt az aggodalom, hogy fia megbolondult. Andris, aki első álmából alig ébredt fel, azt hitte, saját álmomat mesélem el. Aptyi könnybe lábadt szemekkel hallgattott. Ő megértette, miről van szó.

Áadtam Péternek a kiosztandó röplapokat. Átvette, de figyelmeztetett: „Lehet, hogy nem tüntetés lesz holnap, hanem letartóztatások.”

Próbáltam meggyőzni, hogy Sztálin is tévedett, mikor a Vatikán erkölcsi súlyát lebecsülve gúnyosan kérdezte, hogy a pápa hány hadosztállyal rendelkezik. Biztos voltam benne, hogy a mi eszméink erősebbek, mint a megszállók fegyverei, és hittem, hogy minden gyarmat előbb-utóbb lerázza a zsarnokság igáját. Nem volt kétséges előttem, hogy egy hazugságra épült rendszer előbb-utóbb magától összeomlik. Idéztem Eisenhowert, hogy a szabadságot csak azok érdemlik ki, akik áldozatot tudnak érte hozni. „Nem gondoljátok, hogy szükség esetén az amerikaiak segítségünkre sietnek?” – kérdeztem.

– „Persze, ha több olajunk lenne, talán akkor igen.” – mondta Péter fitymálódva. „Ne légy már ilyen naiv.” Péter szentül hitte, hogy Eisenhower elődje, Roosevelt volt az, aki Jaltában Magyarországot Sztálinnak kiszolgáltatta. Véleménye szerint a gazdag országok nem törődnek a szegényekkel, csak saját gazdagságuk növelésével.

Nem értettem egyet vele. Biztos voltam benne, hogy a gazdagoknak is van lelkiismerete. Azzal érveltem, hogy Amerika hozta létre a Marshall-tervet és amerikai önkéntesek is harcoltak Franco ellen a spanyol polgárháborúban. Különbösen sem kérünk tőlük semmit, hiszen másnap békés tüntetést fogunk rendezni, engedéllyel, s egy kommunista őrnagy vezetésével.

Hajnali három óra tájban végre lefeküdtem, de ötkor már felkeltem, hogy elérjem a 6:02-es vonatot.